

В. Ф. Столяров

академік АЕН України

д-р екон. наук, проф.

ORCID 0000-0002-4399-7117

e-mail: stolyarovvf@ukr.net,

Інститут фізичної економіки
ім. С. А. Подолинського, м. Київ

НАУКОВЕ-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

*Источник трудностей не в новых идеях,
а в том, что старые, на которых
было воспитано большинство из нас,
и которые проникли в каждый
уголок нашего сознания, не отвечают
действительности*

Дж. М. Кейнс (1936)

Вступ. В умовах соціально-економічної трансформації народного господарства та українського суспільства в останнє тридцятиріччя (з 1990 року) еволюційними поштовхами інституціоналізації переваг загальнолюдських цінностей над класовими у державотворенні України повинні були стати:

– прийняття Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України (1990 рік);

– обрання НАН України положень Концепції людського розвитку як основи цивілізаційного прогресу (1993 рік);

– прийняття Верховною Радою України нової по відношенню до Конституції Української РСР Конституції України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної і правової держави (1996 рік, ст.1);

– визначення Урядом показників Індексу людського розвитку в якості стратегічного індикатора моніторингу забезпечення розвитку людських ресурсів на період до 2015 року (2006 рік);

– визначення Урядом системи показників узгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо розвитку регіонів (2006 рік);

– адаптація НАН України з визначенням національних завдань

7-ми Цілей Розвитку Тисячоліття, обраних світовою спільнотою у 2000 році на період до 2015 року (2003 рік);

– розробка НАН України за дорученням Президента України і схвалення Урядом Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004–2015 роки «Шляхом європейської інтеграції» (2004 рік);

– схвалення Урядом Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (2014 рік);

– схвалення Президентом України «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», індикатори якої були сформовані під зовнішнім впливом (2015 рік);

– адаптація НАН України з визначенням національних завдань 17-ти Цілей Сталого Розвитку,

прийнятих у 2015 році світовою спільнотою на період до 2030 року (2016–2017 роки);

– затвердження Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року (2017 рік).

В Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека стали розглядатися як найвища соціальна цінність (ст. 3). Це остаточно засвідчило людиноцентристський підхід до організації, планування і регулювання життєдіяльності українського народу.

Але, на жаль, нові виклики глобалізації кожного етапу державотворення при 5-ти змінах Президента України, Верховної Ради України, Уряду України та їх територіальних органів влади значно випереджали оптимістичні наміри та практичні заходи переходу до стратегічного планування та державного регулювання людського розвитку на загальнонаціональному та субнаціональному (регіональному) рівнях адміністративно-територіального устрою держави.

Обрання за основу соціально-економічної трансформації народного господарства і українського суспільства англо-саксонської моделі ринкової економіки навпаки призвело до соціальної стратифікації українського народу – диференціації населення країни на вищі і нижчі класи, тобто до їх незвичайного по відношенню до минулого нового соціального статусу.

Енциклопедичний розгляд соціальної стратифікації засвідчує що її основою і сутністю є соціальна нерівність, що виявляється в нерівномірності розподілу прав і привілеїв, відповідальності та обов'язків, соціальних цінностей, влади, впливу тощо. При цьому, новий соціальний статус – це фіксована диференціація населення за доходами (економічна стратифікація), за причетністю до влади (політична стратифікація), за рівнем професіоналізму і знаннями (професійна стратифікація) [1, с. 346].

В Україні в результаті прискореної лібералізації народного господарства та цілеспрямованого зменшення ролі держави в соціально-економічній трансформації від соціалізму до капіталізму почало виникати найнебезпечніше соціальне явище – охлократія.

Основними ознаками охлократії соціологічна енциклопедія визначає «демагогію, авантюризм, популізм, а також мінливість політичного курсу, непередбачуваність, імпульсивність політичних акцій. Охлократія максимально спрощує складні суспільні проблеми, часто використовує провокації, розпалює масові пристрасті, провокує скандали. Її опорою, як правило, є маргінальні і люмпенізовані прошарки населення, незадоволені своїм соціальним станом і готові до неконтрольованих дій (вбивство, безглузді знищення матеріальних цінностей, насильство)» [1, с. 265].

Узагальнюючи ознаки і форми прояву охлократії, соціологічна енциклопедія констатує наступне її остаточне визначення:

По-перше, — це влада соціально-політичних груп, які використовують популістські настрої і орієнтації населення у край примітивних формах, що створює умови для сваволі і безправ'я у всіх сферах громадського життя;

По-друге, — це ситуація безладдя, заколотів, погромів, що спричиняє примітивні прагнення, безглузді руйнування, безрозсудні вбивства, нехтування всіма гарантіями життя людини [1, с. 265].

І на останнє доцільно відмітити, що «важливим показником охлократичного стану політичного життя стає зневіра людей у здатності влади подолати соціальні й економічні проблеми, поява прагнення вирішити труднощі власними силами або стихійними організаціями, готовності до стихійних акцій протесту (аж до самосуду), відмова від участі у голосуванні, в дотриманні нормативних вимог у відносинах людини і держави, починаючи від відмови сплати податків до відмови розраховуватись за комунальні послуги» [1, с. 266].

Охлократія (грец. Ochlos — юрба і scratos — влада) — це влада юрби (в українських реаліях — влада натовпу, як соціальна хвороба), яка проявляється в безглуздості, сваволі, мародерстві, ігноруванні честі і гідності людей. Вона домінує у критичні для суспільства періоди (як правило, у періоди смуту і громадянської війни) і закінчується диктаторськими або олігархічними формами правління.

В Україні становлення та розвиток охлократії відбувався в усі роки незалежності, створивши передумови виникнення в м. Київ двох Республіканських Майданів (2005 та 2013 роки), анексії Російською Федерацією півострова Крим (2014 рік), зовнішнього розв'язання громадсько-військового конфлікту на Українському Донбасі (Луганська і Донецька області, 2014-2018 роки), а також неочікуваних результатів виборів чергового, п'ятого Президента України В.О. Зеленського та оновленого «слугами народу» складу Верховної Ради України.

Відновлення в державотворенні та подальший розвиток людиноцентричного підходу до укладу та способу життєдіяльності українського народу вимагає не тільки перегляду англо-саксонської моделі ринкової економіки (з урахуванням результатів реальної практики її використання), ай, насамперед, підвищення ролі держави в узгодженому стратегічному плануванні та регулюванні людського розвитку на загальнонаціональному та регіональному рівнях згідно положень Декларації про державний суверенітет України і Конституції України, як основних стрижнів державотворення в Україні.

Українське чиновництво, олігархічні клани, крупний бізнес та корупційні угруповання повинні усві-

домити сутність і зміст причин і наслідків, прямих і зворотних зв'язків в логістиці взаємодії державницьких категорій «політика», «стратегія», «тактика» людського розвитку за ієрархією управління та повноцінно сприяти й організовувати позитивні динамічні зміни в часі соціальної структури українського суспільства у напрямку створення відчутного прошарку середнього класу для подолання бідності населення: понад 30% у 2021-2023 роках та 50% у 2024-2027 роках.

Доцільним стає освоєння зарубіжного досвіду використання соціальних облігацій для вирішення соціальних проблем українського соціума, а також розробка державою власних механізмів проектно-планового та програмно-цільового подолання передбачуваних кризисів ринкової економіки (тобто не тільки за порадами зарубіжних експертів і кураторів "так званих реформ").

Звертає на себе увагу виступ Президента Франції Еммануеля Макрона 27 серпня 2019 року (після завершення саміта G-7 в Парижі) та традиційній конференції французьких послів, яка щорічно організовується та відбувається у Елісейському палаці.

«В поточний момент — підкреслив Е. Макрон — ми переживаємо небувалу кризу ринкової економіки, яка була придумана в Європі і для Європи, але поступово зби-лась зі свого шляху в останнє десятиріччя. Як слідує з теорії порівняльних переваг і відповідно до того, що ми старанно вчили, ринкова економіка нещодавно забезпечувала розподіл багатств і влучно працювала на протязі десятиріч, забезпечуючи нечутний в історії людства звершення: сотні тисяч людей в усьому світі змогли ви-братись з бідності.

Але тепер ці процеси обернулись у зворотному напрямку, що веде до соціальної нерівності, з яким миритись більше не можливо. Нова ринкова економіка фінансизації і накопичуваного капіталізму формувала соціальну нерівність, яка призводила до глибинних змін і в політичному вимірі. В першу чергу, захиталась сама легітимність цієї економічної організації. Як роз'яснити громадянам, що організація — хороша, хоча вони не знаходять в ній свого місця? Крім того, це ставить питання збереження рівноваги наших демократій.

Вся справа в тому, що з XIX століття ми живемо у збалансованій системі, в якій особисті свободи, демократичні інститути та стабільне зростання середнього класу з ринковою економікою були свого ряду триногою, яка утримувала цей процес. Якщо середній клас, який являє собою ядро наших демократій, більше не бачить себе в них, то у нього виникають сумніви та повністю зрозуміла тяга до авторитарних режимів, неліберальних демократій або до критики економічної системи. В іншому випадку мова йде про масштабні зміни парадигми, про які ми не думали нещодавно» [2].

Ставлячи людиноцентриський підхід до розробки науково-методичного забезпечення стратегічного планування та державного регулювання людського розвитку в Україні доречно взяти на озброєння такі положення з доповіді Е. Макрона, які мають методологічний характер та стосуються людини і нових зусиль Уряду Франції у гуманітарній сфері.

«Ми, — нагадав присутнім Е. Макрон, — єдиний геополітичний простір, який поставив людину з великої літери Л на центральне місце в своєму процесі в епоху Відродження, Просвіти та кожного разу, коли нам приходилось переосмислювати себе. Необхідно також переосмислення освітнього, виробничого, соціального і еколо-

гічного проекту в нашій країні, що ми і намагаємось це зробити. Але ми не зможемо це зробити на одинці, тому що хоча соціалізм в історичному плані дійсно не працює в одній, окремо взятій країні, гуманізм в окремії взятій країні також довго не протримається» [2].

«Нам необхідно, – наголосив Е. Макрон, – вирощувати плоди в Європі та на міжнародній арені, де проявиться послідовність нашого проекту. Саме гуманізм лежить в основі плану Уряду – мова йде про нові зусилля в гуманітарній сфері згідно проектів в освіті, соціальній сфері та охороні здоров'я. Потрібні реформи, які дозволять нам отримати реальний виробничий проект і провести необхідний перехідний процес в екології.

Я глибоко переконаний, що ми повинні керуватися саме цими шляхами» [2].

Наведені вирази з доповіді Президента Франції перед дипломатичним корпусом за участі президентів окремих країн-членів ЄС, прем'єр-міністра, міністрів і парламентаріїв Франції являють собою чудовий зразок стратегічного мислення інтелектуальної еліти держави та його сприймання керівництвом країни. Цей приклад відображає фундаментальний поворот у поглядах значної частини європейської еліти до майбутнього, що може призвести до далекоглядних наслідків і для світової спільноти.

Аналогічне мислення, або його сприймання керівним складом органів загальнонаціональної і регіональної влади в Україні, було відсутнє практично за усі роки незалежності. Постійне поглиблення лібералізації національної економіки не передбачало необхідності здійснення стратегічного планування.

На порядку денному були завдання роздержавлення, приватизації, рейдерства, індивідуального та колективного збагачення, участі в міжнародному геополітичному бізнесі під гаслом «свободи та демократії», русофобії та розв'язання громадсько-військового конфлікту в Українському Донбасі [3, 4].

Але у минулому саме українські науково-дослідні установи та вищі навчальні заклади виконували функції головних організацій в планово-економічній, соціально-культурній та інноваційно-промислових сферах при розробці методології народногосподарського планування та при створенні автоматизованих систем планово-фінансових розрахунків в союзних республіках колишнього СРСР.

Незважаючи на те, що вони власноруч практично знищені за зовнішніми вимогами (в першу чергу, Економічний науково-дослідний інститут та Головний науково-дослідний інститут обчислювальних центрів Держплану України, Рада з вивчення продуктивних сил України та Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України), але їх наукові звіти і архівні науково-методичні нароби та монографічні дослідження доцільно переосмислити та використати при уточненні моделі ринкової економіки майбутньої України у складі країн - членів Європейського Союзу при одночасному підвищенні її державності.

Поступове входження України до складу країн-членів Європейського Союзу необхідно сформулювати власними досягненнями в гуманізмі, реалізованими, насамперед, в Українському Донбасі під гаслами «Людяність», «Гармонія», «Порядок» при здійсненні покаяння з обох сторін щодо громадсько-військового конфлікту в умовах депопуляції нації [3,4].

Запорукою даного наміру є наступні досягнення України за роки незалежності.

У 1993 році Україна першою з держав Східної і Західної Європи, а також серед країн-членів СНД прийняла Концепцію людського розвитку як органічну складову Концепції сталого розвитку в глобальному та національному вимірі та як основу цивілізаційного прогресу. В цей рік Україна посідала 45 місце серед 189 країн і територій світу та була віднесена Програмою розвитку ООН (ПРООН) до країн з високим рівнем людського розвитку (таких країн було 55). Національний звіт про людський розвиток в Україні, підготовлений під егідою ПРООН, вперше було підготовлено у 1995 році з наступною публікацією один раз на два роки.

У 2003 році Україна також стала першою на пострадянському просторі, яка адаптувала 7 із 8 глобальних Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) на період до 2015 року та розробила систему 15-ти національних завдань з 33-ма показниками – індикаторами їх досягнення з запровадженням з 2004 року моніторингу їх щорічного виконання.

Нажаль не були реалізовані визначені у 2005-2006 роках пілотні проекти на регіональному рівні: «Луганщина – ЦРТ», «Донеччина – ЦРТ» та у 2010 році – «АР Крим – ЦРТ». Саме в цих регіонах виникли сепаратистські настрої населення, які привели у 2014 році до анексії півострова Крим до складу Російської Федерації та до громадсько-військового конфлікту між новими керівниками органів загальнонаціональної влади та доведеним до зубожіння та втрати моральних традицій населенням Українського Донбасу.

У 2015 році Україна приєдналась до нових орієнтирів загального бачення майбутнього світовою спільнотою на період до 2030 року – до 17-ти Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), які у 2016-2017 роках були адаптовані до 86 національних завдань з 172 стратегічними індикаторами. ЦСР офіційно вступили в силу з 1 січня 2016 року, в якому було проведено 10 регіональних консультацій з 23 регіонів (крім Луганської і Донецької областей).

Уряду України разом з бізнес-колами та громадськими організаціями необхідно постійно їх адаптувати до регіонів та створювати умови для повноцінного досягнення.

Наразі постали питання розробки нової Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року і Регіональних стратегій адміністративних областей та міста Києва на той же період, а згодом і на період до 2030 року з одночасним обґрунтуванням Планів заходів з їх реалізації на 2021-2023 і 2024-2027 роки та на 2028-2030 роки.

Характеристика ситуації та стан її розв'язання. Об'єктом дослідження статті виступають процеси і процедури стратегічного планування та державного регулювання людського розвитку в Україні на загальнонаціональному і регіональному рівнях, а його предметом – відповідні складові науково-методичного забезпечення, включаючи елементи організаційного механізму ефективного державотворення.

Визначення системи показників стратегічного планування людського розвитку повинно базуватися на системі показників його інформаційно-статистичного виміру, який здійснювався в Україні з 1999 року за адміністративно-територіальним устроєм держави: по 24 областям, АР Крим, м.Києву і м.Севастополь (27 одиниць). Так, на національному рівні Індекс

людського розвитку (ІЛР) обчислювались згідно з методикою ПРООН за даними про стан здоров'я, рівень освіти і добробут населення. Характеристики здоров'я населення надавав показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні, освіти – показники писемності дорослого населення і охоплення навчанням (шкільним і післяшкільним) відповідних його вікових груп, добробуту – обсяг ВВП за паритетом купівельної спроможності в розрахунку на душу населення.

На регіональному (субнаціональному) рівні система показників оцінки Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР), яка була обґрунтована фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи та Державної служби статистики України, включала 92 показника за дев'ятьма основними аспектами людського розвитку в регіонах України: демографічний розвиток (8 показників); розвиток регіональних ринків праці (9); матеріальний добробут населення (12); умови проживання населення (20); освіта населення (8); стан та охорона здоров'я населення (10); соціальне середовище (11); економічна ситуація (6); фінансування людського розвитку (8). Ця система показників оцінки ІРЛР була визначена національною методикою, що була затверджена Спільною Постановою Колегії Держкомстату України та Президії НАН України у 2001 році (№ 182/76 від 05.04.2001 р. та 14.03.2001 р.).

Держкомстат України з 2000 року щорічно видавав статистичний бюлетень «Регіональний людський розвиток», в якому наводились результати рейтингової оцінки ІРЛР за 27 адміністративно-територіальними одиницями по усім дев'ятьма аспектами людського розвитку в регіонах.

За результатами оцінки ІРЛР в 2011 році регіони України були поділені на три групи: перша – 5 регіонів-лідерів (м. Київ, м. Севастополь, Харківська, Полтавська, Київська області з ІРЛР 0,52-0,67); друга основна група – 18 регіонів, які займали з 6 по 23 місце з ІРЛР 0,45-0,50; третя група – регіони-аутсайтери з 24 по 27 місця (Кіровоградська, Житомирська, Луганська, Донецька області з ІРЛР 0,42-0,44).

На протязі усіх 13 років статистичних спостережень (1999-2012 роки) Луганська і Донецька області Українського Донбасу за ІРЛР займали, інколи чергуючись, останні місця – 26 та 27. Так, найбільш болючим для Донецької області і у 2010-2011 роках залишалися проблеми поліпшення демографічної ситуації (26 і 23 місця), умов проживання населення (26 і 24 місця) та стан навколишнього природного середовища (27 місце).

У 2010-2011 роках Луганська область входила до четвірки аутсайдерів за аспектами демографічного розвитку (22 і 25 місця), умов проживання населення (24 і 26 місця), рівня освіти (26 і 25 місця). Незадовільними для області були індекси природного середовища (22 і 21 місця) та соціальної сфери (21 і 20 місця).

У 2012 році Президія НАН України та Колегія Державної служби статистики України своїм спільним рішенням від 13 червня № 123 затвердили нову Методику вимірювання регіонального людського розвитку в Україні, яка включала вже тільки шість аспектів по наступним блокам:

1) відтворення населення (5 показників, в т.ч. 4 показники-стимулятори розвитку, 1 показник – дестимулятор розвитку);

2) соціальне становище (6 показників-дестимуляторів);

3) комфортне життя (6 показників-стимуляторів);

4) добробут (5 показників, в т.ч. 4 – показники-стимулятори);

5) гідна праця (6 показників, в т.ч. 3/3);

6) освіта (5 показників-стимуляторів).

Тобто, новою Методикою 2012 року проти дев'яти аспектів і 92 показників попередньої Методики 2001 року було визначено шість аспектів і 33 показники, з яких 22 – показники – стимулятори людського розвитку і 11 – показники – дестимулятори людського розвитку.

Крім того, Держкомстатом України були здійснені перерахунки складових ІРЛЛ за статистичною базою з 2004 року.

В Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, яка була затверджена постановою Уряду 6 серпня 2014 року № 385 (за підписом А. Яценюка), були знову виділені три групи регіонів за Методикою виміру ІРЛР 2012 року: 1) регіони-лідери (три області з ІРЛР більше 4,00 Харківська, Закарпатська, Чернівецька); 2) регіони основної групи (вісімнадцять областей з ІРЛР 3,66-3,99); 3) регіони-аутсайтери (чотири області з ІРЛР менше 3,66: Херсонська, Сумська, Кіровоградська, Житомирська) [5].

Крім того, у вказаній постанові Уряду значення ІРЛР областей чомусь наведені за 2012 рік, а їх рейтингова оцінка – за попередній, 2011 рік. Так, а куди серед аутсайдерів поділись Луганська і Донецька області? Чи може тільки зміна Методики виміру ІРЛР 2012 року у порівнянні з Методикою 2001 року вирішила усі проблеми людського розвитку в цих областях? Тим паче, що рейтингова оцінка областей України за ІРЛР здійснювалась за даними 2011 року, коли ще не існувало Методики 2012 року і яка скасувала рейтингові оцінки ІРЛР по м. Київ і м. Севастополь серед регіонів України.

Постанова Уряду від 6 серпня 2014 року № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» відмічала також, що «згідно з Доповіддю про людський розвиток ПРООН у 2013 році (році Другого Майдану) Україна посіла 78 місце серед 186 країн і територій світу з ІЛР 0,74, покращивши свій результат проти 1990 року на 4 позиції». Але це не відповідає дійсності, як і результати рейтингових оцінок ІРЛР по Українському Донбасу за 2011-2012 роки.

В статистичному бюлетені «Регіональний людський розвиток» 2014 року навпаки відмічається що Україна у 2013 році погіршила свій результат на 5 позицій, порівняно з 78 місцем зі 187 країн і територій у 2012 році [6, 7].

Але, чому не наведено місце України за ІРЛР у 1990 році? Крім того, у Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року, який був затверджений розпорядженням від 3 квітня 2017 року № 257-р (за підписом В. Гройсмана), передбачалось входження України за ІЛР до 50 кращих країн світу (і це проти 83 місця у 2013 році та 88 місяця у 2017 році) та зменшення у 2020 році рівня смертності на 10%, а рівня бідності – на 15% [8].

Наведені факти не відповідають дійсності, але ілюструють різновиди соціальної стратифікації як відповідальних керівників, так і працівників українського чиновництва, а також розкривають соціальні ознаки

охлократії, завдячуючи якій вони прийшли до органів загальнонаціональної влади. При цьому були засвідчені провокаційний популізм і невігласна демагогія, упереджений авантюризм і неприкрита жадібність, тотальне хамство і відверта брехня, неприкритий цинізм та приниження честі і людської гідності населення Українського Донбасу, яке вже під впливом нової загальнонаціональної влади 2014 року почало на фоні матеріального зубожіння втрачати морально-історичні цінності свого минулого, поточного та майбутнього буття.

Тобто, у 2011-2013 роках мала місце наявна відсутність чесності, порядності та відповідальності працівників органів загальнонаціональної влади щодо рейтингових оцінок ІРЛЛ та виявленню, аналізу і недопущення в майбутньому управлінських промахів. А, можливо, навпаки, це здійснювалось усвідомлено або під зовнішнім впливом для виправдання поспішного рішення щодо запровадження АТО на Українському Донбасі?!

Соціальна стратифікація і охлократія стали одночасно і основою, і результатом поглиблення поділу населення на багатих і бідних та виникнення людських настроїв фінансової автономії Луганської і Донецької областей, але в межах України.

Тому подальше намагання впровадження людиноцентричного підходу до інституалізації науково-методичних засад на перших порах середньострокового, а надалі, і стратегічного планування людського розвитку вимагає проведення гносеологічного аналізу вихідних положень та організації його практичної реалізації у минулому, починаючи з 2000 року – дати прийняття світовою спільнотою 8 Цілей Розвитку Тисячоліття на період до 2015 року.

Перша ціль – «Подолання бідності» – включала 3 завдання та 5 індикаторів, національний рівень яких був визначений тільки в цілому по Україні, а не по регіонам.

Пілотні проекти на Луганській і Донецькій областях, АР Крим чомусь були скасовані, а реалізовані тільки по Львівській області (за ініціативою Облдержадміністрації, НАН України та Мінекономіки України) та по Чернівецькій області (за ініціативою Облдержадміністрації і НАН України).

Впевнені, що подолання бідності населення в Українському Донбасі та АР Крим у 2003-2013 роках та впровадження фінансових нормативів бюджетування людського розвитку в межах бюджетного федералізму України, як унітарної держави, сприяло б становлення відчутного прошарку середнього класу і ліквідувало б передумови виникнення місцевих референдумів з орієнтацією на російські зарплати і пенсії.

Напроти, такі соціальні хвороби ліберальної економіки як безробіття, бомжування, пияцтво, наркоманія, проституція та суїциди переросли у базові складові охлократії, які і використовуються в корумпованій системі олігархічного управління національною економікою за ініціативою і при активній участі Міжнародного геополітичного бізнесу.

На наше переконання необхідно здійснити перехід в Україні від статистичних спостережень рейтингових оцінок ІРЛР до прогнозування, проектування і планування людського розвитку в регіонах на періоди до 2027 та 2030 років за системою показників накопиченого інформаційного забезпечення з 2004 року (з

відновленням видання статистичних бюлетеней «Регіональний людський розвиток» за 2018 та 2019 роки).

Доцільним є здійснення прогнозно-планових розрахунків ІРЛР кожної адміністративної області на період до 2027 року, як основи розробки Регіональних програм людського розвитку, за розглянутими 6-ма аспектами людського розвитку в системі 33-х показників-індикаторів. Завдяки тому, що ця система показників-індикаторів ІРЛР включає як показники-стимулятори розвитку, так і показники-дестимулятори розвитку, їх прогнозно-планові розрахунки дозволяють обґрунтовувати як відповідні цілі Регіональних стратегій розвитку, так і групи завдань Плану заходів з їх реалізації [3,4,9,10].

Стимулювання впровадження людиноцентричного підходу до планування соціально-економічного розвитку регіонів та держави надасть можливості використання рівня та динаміки ІРЛР і для оцінки результативності та ефективності діяльності загальнонаціональних і регіональних органів влади.

Керівництво і відповідальні працівники планово-фінансових підрозділів Облдержадміністрацій, Департаментів освіти, охорони здоров'я, соціальної допомоги і захисту населення областей (як підрозділів центральних органів виконавчої влади), Райдержадміністрацій і органів місцевого самоврядування перших десяти місць рейтингової оцінки ІРЛР за останні три роки (а також ті області, по яким значення ІРЛР вище середнього республіканського значення) не підлягають замінам в трансформаційних умовах глобалізації та євроінтеграції, а також при чергових змінах Президента та Урядів України. Вони заслуговуватимуть на суспільне визнання у становленні громадянського суспільства та на державні нагороди.

Постановка і напрями вирішення проблеми. Мета і гіпотези дослідження. Стратегічне планування і державне регулювання регіонального людського розвитку в Україні стає поштовхом нового стану державотворення після 2020 року. Підготовку до чергової зустрічі у Нормандському форматі Президентів України В.О. Зеленського, Російської Федерації В.В. Путіна, Німеччини Ангели Меркель і Франції Еммануеля Макрона у першій половині 2020 року доцільно здійснювати і під кутом зору демонстрації українських відповідей на проблемні питання, які Е. Макрон поставив у своїй доповіді перед французькими послами 27 серпня 2019 року щодо небувалої кризи ринкової економіки (переосмислення, в першу чергу, ключових відносин Франції з Росією, що були наголошені у цій доповіді, не є предметом і об'єктом даного дослідження).

Україна спроможна продемонструвати каїнам-членам Європейського Союзу людиноцентриський підхід своїх намірів щодо уточнення діючої моделі ринкової економіки для відновлення та розбудови миру в східних регіонах в межах бюджетного федералізму нашої унітарної держави.

Продовжуючи під гаслом «Українському народу – планомірний людський розвиток» моральні традиції французького гуманізму український євроінтеграційний проект повинен продемонструвати прогнозу збалансованість Національної і Регіональних програм людського розвитку усіх адміністративних областей України (включаючи Луганську і Донецьку області Українського Донбасу в межах державного кордону з Російською Федерацією у 2013 році) з національними

завданнями 17 Цілей Сталого Розвитку світової спільноти на період до 2030 року.

Перехід від статистичних спостережень показників людського розвитку в регіонах України з 1999 року до його середньострокового планування на період до 2027 та стратегічного планування на період до 2030 року в узгодженості національних і регіональних завдань Цілей Сталого Розвитку в темпах і пропорціях розвитку соціальних процесів стане новим змістом соціального планування (при обов'язковому аналізі динаміки ІРЛР усіх областей зі станом досягнення національних завдань 7 Цілей Розвитку Тисячоліття, які діяли у 2003-2015 роках).

Термін «Соціальне планування» вперше ужив Ф.-Д. Рузвельт при обґрунтуванні шляхів виходу США з Великої депресії. Надалі в американській соціології це поняття аналізувалось в тісному зв'язку з формами і методами здійснення соціальної політики та забезпечення соціального захисту населення [1, с. 279].

Після Другої світової війни в розвинутих країнах Заходу соціальне планування починає використовуватись вже як інструмент державного регулювання соціально-економічного розвитку та наміченого системотворення.

Спочатку у Франції, яка розробила свій перший п'ятирічний план на 1947-1953 рр. (План Монне), а потім в Голландії, Великобританії, ФРН, Італії, Японії та у інших країнах світу [11, с. 67].

Державне регулювання регіонального людського розвитку в Україні стає можливим завдяки наявним можливостям використання ІРЛР в якості критерія ефективності державної соціально-економічної, інвестиційної, регіональної і екологічної політики. Це забезпечить досягнення єдиних соціальних стандартів і норм життєдіяльності українського народу на усій території суверенної і незалежної держави.

Організація розробки за 3-х – 5-ти та 10-річний термін (з перемінною базою) Національної і Регіональної програм людського розвитку стане органічною складовою соціально адекватного менеджменту узгодження Середньострокових планів пріоритетних дій та Середньострокових державного і місцевих бюджетів із завданнями Державної і Регіональних стратегій розвитку на 2021-2027 рр. та на 2014-2030 роки, а також Планів заходів з їх реалізації у 2021-2023, 2024-2027 та 2028-2030 роках.

До складу Національної програми людського розвитку пропонується включити загальнонаціональні цільові програми та інвестиційні проекти, які були прийняті в Програмах соціально-економічного розвитку починаючи з 2001 року (за станом виконання та обсягами недофінансування) та ті, які намічено здійснити на період до 2027 та 2030 років. Саме ці програми і проекти повинні стати системоутворюючими у формуванні доцентровості економіки регіонів до загальнонаціональної економіки.

Фінансування Національної програми людського розвитку спроможні здійснити український олігархат (у своїй промові Е. Макрон любовно назвав олігархів "чемпіонами" бізнесу) та крупний міжнародний та вітчизняний бізнес на засадах соціального партнерства з державою з використанням соціальних облигацій (значний досвід накопичено у Великобританії).

Регіональні програми людського розвитку рекомендується формувати за підпрограмами, які адекватно визначають шість блок-сегментів виміру ІРЛР з

використанням 33-х показників-індикаторів на статистичній базі 33-х показників з 2004 року [6,7]:

- 1) «Відтворення населення»; 4) «Добробут»;
- 2) «Соціальне середовище»; 5) «Гідна праця»;
- 3) «Комфортне життя»; 6) «Освіта».

Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку держави і регіонів під гаслом «Українському народу – планомірний людський розвиток» можуть бути визначені за результатами аналізу тенденцій складових ІЛР та ІРЛР за період з 1999 та з 2004 років, їх прогнозно-проектних значень як стратегічних індикаторів на період до 2027 року та соціальних бачень експертами на період до 2030 року.

Обґрунтування стратегічних і операційних цілей, завдань та індикаторів соціально-економічного розвитку будуть здійснюватись шляхом визначення бажаного за соціальними стандартами рівня ІЛР та ІРЛР.

Завдячуючи цьому Державна стратегія і Національні плани пріоритетних дій, Регіональні стратегії і Плани заходів з їх реалізації на періоди до 2027 та 2030 років будуть сформовані на засадах сталого людського розвитку. Його основою стануть невід'ємні права людини на життя та повноцінний розвиток за економічним, соціальним, і екологічним вимірами. Безумовно, що це буде здійснюватись відповідно до соціальних стандартів і норм, аналогів і еталонів в країнах-членах Європейського Союзу та передбачуваного прогнозування динаміки їх складових в межах відповідних матеріально-фінансових ресурсів (*з позицій зменшення негативної динаміки та рівня 11-ти показників-дестимуляторів людського розвитку та збільшення позитивної динаміки та рівня 22-х показників-стимуляторів людського розвитку*).

На основі людиноцентристського підходу подальшого державотворення в Україні доцільно передбачити випереджаючу (по відношенню до зовнішніх впливів) розробку Державної стратегії збалансованого соціально-економічного розвитку України та Національного плану дій з досягнення завдань Цілей Сталого Розвитку на періоди до 2027 та 2030 років.

Орієнтація на людиноцентристський підхід забезпечить доопрацювання та впровадження Державної стратегії загальнонаціональних реформ за основними складовими людського розвитку – освіти, охорони здоров'я, соціальної допомоги та захисту населення, що буде сприяти прискоренню встановлення та розбудови миру в східних регіонах України.

Виходячи зі стисло розглянутих характеристик та напрямів вирішення проблеми за предметом і об'єктом аналітичного дослідження статті, його метою є обґрунтування можливостей та доцільності використання Методики вимірювання регіонального людського розвитку 2012 року для стратегічного планування людського розвитку в регіонах України в узгодженості з адаптованими національними завданнями досягнення Цілей Сталого Розвитку на період до 2030 року.

Досягнення поставленої мети буде сприяти визначенню заходів щодо уточнення кумовсько-корупційно-рейдерської моделі українського варіанту англо-саксонської моделі ринкової економіки до моделі соціально-орієнтованої ринкової економіки згідно положень Декларації про державний суверенітет України (1990 р.) та Конституції України (1996 р.) за прикладом Китайської народної республіки та Швеції, які

побудували ринковий соціалізм і ввійшли до складу розвинутих країн світу.

Напроти, Україна, проголосивши шлях побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки, насправді пішла ліберально-капіталістичним шляхом, який призвів до соціальної стратифікації населення, а в Українському Донбасі – до соціальної експлозії (розмежування груп населення з нерівними можливостями); соціальної мімікрії (приховування з метою виживання істинної системи ціннісних орієнтацій та справжніх намірів); соціальної поляризації (високого рівня економічної і соціальної нерівності) [1, с. 340, 341, 343].

Основною робочою гіпотезою дослідження є оцінка наявності передумов впровадження бюджетного федералізму в Україні як унітарній державі, що обрала шлях вступу до ЄС у складі якої діють такі федеративні держави з елементами державного регулювання національної економіки, як Швейцарія, Німеччина та Австрія (в контексті використання їх досвіду).

Проведення соціально-економічної політики в Україні з використанням як товарно-грошових ринкових відносин, так і централізованого планового керівництва народним господарством передбачало організаційно-фінансове забезпечення виконання **Комплексної програми соціально-економічного розвитку Донбасу** (за розпорядженням Уряду від 16.09.1992 року), **Програми розвитку вугільної промисловості України та її соціальної сфери до 2005 року** (затверджене рішення спільної колегії Мінекономіки України та Держвуглепрому України від 23.02.1993 року №4/3), а також **«Концепції розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу на період до 2010 року»** (схвалена Верховною Радою України 01.04. 1994 року).

Але, обраний у 1994 році курс «Шляхом реформ» на засадах та ідеях англо-саксонської моделі ринкової економіки змарнував планові основи державотворення, що не призвело до практичної реалізації зазначених Програм і Концепцій.

ЕНДЕІ Держплану України та РВПС України НАН України (створений ще Володимиром Івановичем Вернадським), що розробляли вказані Програми і Концепцію та були разом з Інститутом економіки промисловості НАН України головними науковими закладами з методології розробки комплексних планів економічного і соціального розвитку регіонів, були адміністративно ліквідовані. Тобто, не на підставі відсутності конкурентних переваг перед штучно створеними грантовими громадськими організаціями зовнішнього впливу, наприклад ГО «Інститут громадянського суспільства».

Ця громадська організація діяла на грантових умовах зовнішніх «ляльководів» під кураторством центрального органу виконавчої влади – Кабінету Міністрів України та Мінрегіонбуду України.

Переосмислюючи прорахунки у становленні ліберальної ринкової економіки, динаміку рейтингових оцінок ІРЛР з 1999 року, а також враховуючи результати виконання Угоди щодо регіонального розвитку Донецької області між Кабінетом Міністрів України та Донецькою обласною радою від 15 вересня 2007 року на 2008-2011 рр. і виконання Додаткової Угоди від 20 жовтня 2010 року на 2011 рік були визначені межі бюджетного федералізму унітарної України стосовно регіонального людського розвитку в Луганській та Донецькій областях Українського Донбасу [3, 4, 12, 13].

Головною причиною невиконання вказаної Угоди щодо спільних заходів Уряду і Облради стало її недофінансування на 50,6 %, в тому числі, за рахунок коштів державного бюджету – на 52,5%, місцевих бюджетів – на 34,7%, інших джерел – на 44,2%. Але найбільший рівень фінансування спільних заходів Угоди був забезпечений саме за рахунок коштів місцевих бюджетів – 65,3% [12, с.248].

Серед 25-ти стратегічних індикаторів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україні – 2020» 17-й індикатор був визначений таким чином: *«питома вага місцевих бюджетів становитиме не менше 65-ти відсотків у зведеному бюджеті держави»* [14, с.7]. Тобто, є підстави регламентувати фінансування регіонального людського розвитку за рахунок місцевих бюджетів у співвідношенні з коштами державного бюджету, використовуючи гармонійну пропорцію «Золотого Перетину»: 62% / 38% [15]. При цьому, якщо 62% коштів Зведеного бюджету держави на людський розвиток забезпечується за рахунок коштів місцевих бюджетів, то це є верхньою межею бюджетного федералізму, а 38% – нижньою межею бюджетного централізму [3, 4, 9, 10, 13].

Граничні пропорції «Золотого Перетину» адекватні спільним межам бюджетного централізму і бюджетного федералізму, які відображають рівень автономності і глибину сумісності загальнодержавних і територіальних відтворювальних процесів людського капіталу.

Тим самим вони утворюють зону вибору узгоджених рішень щодо співфінансування відповідних проєктів і заходів при соціальному діалозі органів загальнонаціональної і регіональної влади в розмірі 24% (62%-38%) від загального обсягу бюджетних коштів на людський розвиток регіону.

Таким чином, до 24% коштів Зведеного бюджету держави можуть бути використані для узгодженого спільного фінансування завдань і заходів Національної і Регіональних програм людського розвитку (див. рисунок).

Реформування фінансової структури видатків бюджетного унітаризму доцільно розпочати з визначення обсягу бюджетних коштів для простого відтворення наявного людського капіталу кожного регіону, частка яких повинна складати не менше 38% Зведеного бюджету держави на людський розвиток за рахунок місцевих бюджетів.

Розширене відтворення людського капіталу території необхідно передбачати шляхом планового збільшення частки коштів місцевих бюджетів на людський розвиток до 62% у Зведеному бюджеті держави.

Застосування стисло розглянутої логічної схеми планового реформування бюджетного унітаризму забезпечує досягнення співвідношення коштів з державного та місцевих бюджетів на розвиток людського капіталу згідно пропорцій «Золотого Перетину». Завдяки цьому можливе досягнення структурної гармонії бюджетної системи держави, яка, з одного боку, забезпечить узгодженість і збалансованість соціально-економічних інтересів (відносин) органів загальнонаціональної і регіональної влади. З іншого боку, стане свого роду Генератором покращення рівня і якості життя українського народу в унітарній державі, народу, який виконує таким чином свою планетарну місію в розвитку Європейського Гуманізму.

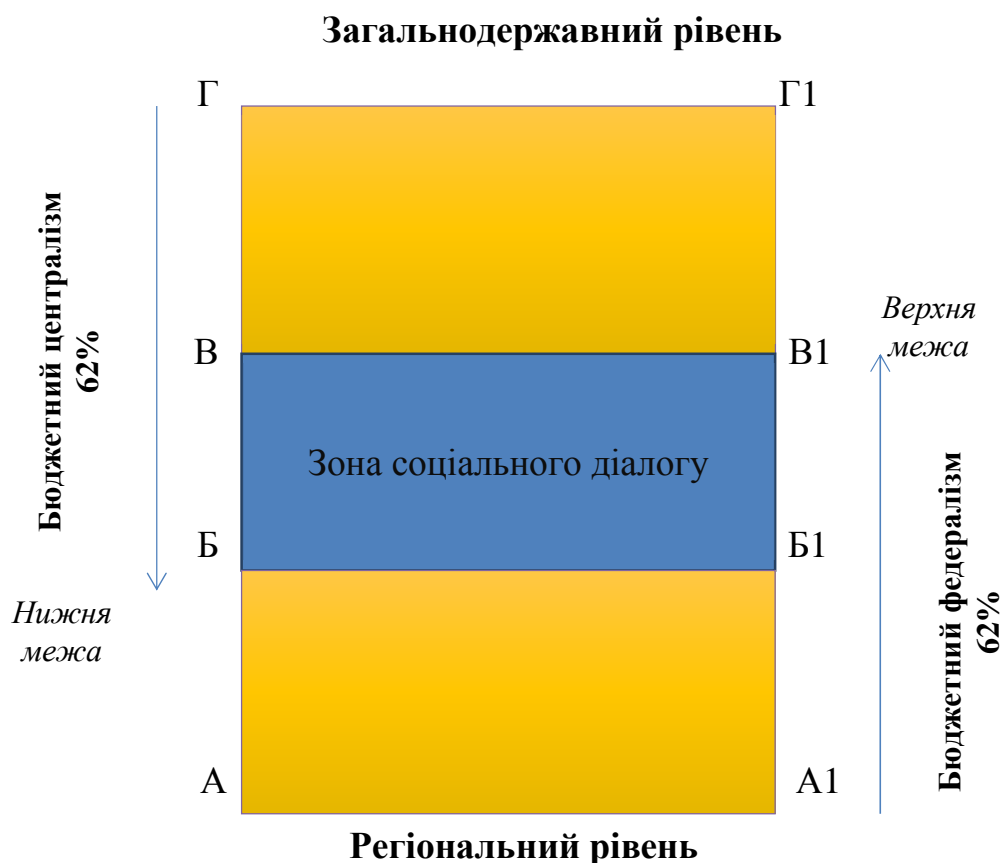

Рисунок. Фінансова структура видатків бюджетного унітаризму
(100% – Зведений бюджет: кошти державного і місцевих бюджетів)

Формула гармонійної пропорції «Золотого Перетину»

Число Творця Краси, Природи, Світу, Людини = $\text{ГБ}/\text{БА} = 1,618 = \text{АГ}/\text{ГБ}$ = Структуруючий параметр ДНК

Виходячи з положень системної методології кошти державного і місцевих бюджетів в Зведеному бюджеті держави являють собою органічне ціле й одночасно діалектично розподілену єдність. Саме тому гармонійні пропорції «Золотого Перетину» спроможні відобразити гармонію структурного порядку коштів Зведеного бюджету через зв'язок і співвідношення коштів державного і місцевих бюджетів.

Пропорції зв'язків і співвідношень складових цілого будуть вважатися гармонійними, якщо вони будуть розподілені у відношенні 62% / 38% від точки початку виміру цілого як у разі оцінки розміру відрізка відстані, так і у разі оцінки розміру обсягу, що містить однорідну складову (це грошові кошти, які мають єдиний неподільний елемент – будь-який номінал гривні).

Виходячи з положень структурно-відтворювального підходу до розгляду розподілу загальнонаціональних відтворювальних процесів на регіональні, галузеві та індивідуальні стає можливим виділення з них таких, які автономно та у взаємодії за масштабами господарювання забезпечують людський розвиток у розглянутому вимірі. Джерелами відтворювальних циклів людського капіталу регіону доречно вважати кошти державного та місцевих бюджетів, а також власні доходи населення.

Після досягнення гармонії взаємозв'язку, частини цілого можуть діяти автономно, але тільки у взаємодії з цілим, не будучи спроможними змінити його рівновагу як системи, що характеризуються такою її властивістю як цілісність або емерджентність. Результатом взаємодії частин цілого стає синергія, яка розкриває надлишок між арифметичною сумою частин та цілісністю системи.

Згідно з принципом демократичного централізму бюджетний федералізм в унітарній державі полягає в регламентації таких масштабів фінансової самодостатності органів регіональної влади та місцевого самоврядування, які визначають їх видаткові повноваження в соціально-економічному, в тому числі, і людському розвитку. Завдяки бюджетно-фіскальній децентралізації за доходами видаткові повноваження органів влади на місцевих рівнях мають відповідати обсягу фіскальних надходжень.

Забезпечуючи виконання та подальший розвиток 17-го індикатора Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Міністерство фінансів України в розроблених та схвалених Основних напрямках бюджетної політики на 2018-2020 роки (червень 2017 р.) передбачило забезпечення самостійності місцевих бюджетів позитивною динамікою частки доходів місцевих бюджетів у загальному обсязі доходів Зведеного

бюджету, яка не повинна бути менша, ніж 20% [16, с.22].

Визначаючи стратегічні співвідношення державного і місцевих бюджетів в Зведеному бюджеті держави по доходах і видатках, доречним та доцільним стає розгляд соціальної гармонії, яка «характеризує якість соціальних зв'язків і соціальної системи в цілому, що передбачає єдність у різноманітності» [1, с. 77].

Соціологічна енциклопедія, розглядаючи гармонію соціальну, наголошує, що «у соціальній філософії гармонійними вважають зв'язки, яким притаманні: узгоджена єдність елементів, що дає змогу кожному з них якнайповніше виявити свою індивідуальність; симетрія, або домірна рівновага; наявність функціонального ритму; здатність до стійкого розвитку. Соціальну систему вважають гармонійною, коли кожен з її елементів як свою передумову передбачає наявність інших, а їх взаємодія породжує соціальну синергію. Якісні зміни такої системи характеризуються наступністю та переважанням еволюційних форм переходу над революційними» [1, с.77].

Першим, вихідним аспектом людського розвитку є «Відтворення населення». Тому, соціально адекватний менеджмент регіонального людського розвитку повинен бути націлений на досягнення гармонійної симетрії та рівноваги по ієрархії управління та динамічної синхронізації у часі територіальних і загальнонаціональних відтворювальних процесів людського капіталу.

Враховуючи розглянуті положення гіпотези, стає можливим та доцільним забезпечувати гармонізацію відтворювальних процесів населення з використанням гармонійних пропорцій «Золотого Перетину» у встановленні еталонних співвідношень обсягів та динаміки коштів з державного та місцевих бюджетів (включаючи кошти Органів місцевого самоврядування і Об'єднаних територіальних громад на людський розвиток).

Завдяки визначеним положенням планового реформування фінансової структури видатків бюджетного унітаризму вартісні варіанти проектних рішень Планів заходів з реалізації Державної та регіональних стратегій розвитку, як форми прояву власних та спільних інтересів суміжних масштабів життєдіяльності населення, повинні знаходитись в межах соціального діалогу суміжних рівнів державного управління для досягнення узгодженості співфінансування процесів людського розвитку (див. рисунок).

Результати дослідження. Проведений аналіз еволюційних поштовхів та етапів інституалізації людиноцентричного підходу до стратегічного планування та державного регулювання регіонального людського розвитку в Україні засвідчив наступні результати.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року (затверджена постановою Уряду від 21 липня 2006 р. № 1001 за підписом прем'єр-міністра України Ю. Єханурова) визнала людський потенціал основним стратегічним ресурсом і чинником економічного зростання в регіонах [17].

В постанові констатувалось, що процес використання людського потенціалу в регіонах уповільнився через ситуацію, що склалася на ринку праці, низький рівень якості надання соціальних послуг та освіти, зниження доходів та рівня особистого споживання, поширення бідності.

Розв'язання потребувала проблема збереження і зміцнення трудового потенціалу, що має велике значення для сталого соціально-економічного розвитку України.

Кількісні та якісні параметри трудового потенціалу в умовах кризових явищ в економіці та соціальних протиріччя у суспільстві були визнані основним чинником розвитку регіонів.

Саме тому основною метою державної регіональної політики України на період до 2015 року стало створення умов, що надади б змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок в національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку.

Забезпечення розвитку людських ресурсів було визнано другим стратегічним завданням Державної регіональної політики на період до 2015 року поряд з підвищенням конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх ресурсного потенціалу (перше завдання), розвитком міжрегіонального співробітництва (третє завдання), створення інституціональних умов для регіонального розвитку (четверте завдання).

Стратегічними індикаторами моніторингу виконання другого стратегічного завдання були визначені показники Індексу людського розвитку, рівня освіченості населення, середньомісячного рівня доходів у розрахунку на одну особу, кількість зареєстрованих злочинств (правопорушень), у тому числі серед підлітків.

Крім того, пріоритетними напрямками забезпечення розвитку людських ресурсів були наголошені, *по-перше*, забезпечення високих стандартів навчання, доступного для працівників протягом усього періоду їх виробничої діяльності, *по-друге*, активізація співпраці у сфері освіти і науки, *по-третє*, забезпечення повної зайнятості працездатного населення. Зрозуміло, що моніторинг цих трьох пріоритетних напрямків повинен був здійснюватись системою стратегічних індикаторів, передбачених постановою Уряду від 24 липня 2006 року № 1001 [17, с. 59-63].

Серед 9 основних принципів політики регіонального розвитку в Україні на період до 2015 року (програмування, концентрації, синхронізації дій, поляризованого розвитку, додатковості, субсидіарності, збалансованого розвитку партнерства і єдності) принцип єдності одночасно ставав однією з цілей регіонального розвитку.

Досягнення органічно-діалектичної єдності передбачалось забезпечити в усіх трьох вимірах [17, с. 26]:

1. Суспільної єдності, яка полягала у зменшенні відмінностей між окремими регіонами у використанні людських ресурсів та рівні життя населення.
2. Економічної єдності, яка полягала у зменшенні відмінності в економічному розвитку між регіонами.
3. Просторової єдності, яка полягала у створенні інфраструктурних умов для розвитку периферійних регіонів.

Але, незважаючи на те, що Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 року була передбачена також система 24 показників взаємоузгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо розвитку регіонів, нова, чергова Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (затверджена постановою Уряду від 06 серпня 2014 року

№ 385 за підписом А. Яценюка) не включала результати аналізу виконання стратегічного завдання до 2015 року щодо забезпечення розвитку людських ресурсів на основі принципу єдності та партнерства між Урядом та обласними радами шляхом укладання Угод щодо регіонального розвитку [5].

Тобто, формування нормативно-правової бази запровадження нових механізмів стимулювання розвитку регіонів не було завершено згідно із Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів», який був прийнятий 08.09.2005 року і набрав чинності з 01.01.2006 року.

Ретельному аналізу повинно було приділено проблемам взаємодії органів загальнонаціональної та регіональної влади при виконанні статті 66 «Збалансування місцевих бюджетів Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року № 280/97-ВР; статті 17 «Повноваження в галузі соціально-економічного розвитку» Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 року № 586-XIV та статті 20 «Основні засади фінансового забезпечення надання державних соціальних гарантій» Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 року № 2017-III.

Крім того, в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року відсутня оцінка виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 березня 2013 року № 208-р «Про затвердження плану заходів на 2013–2015 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг (за підписом М.Я. Азарова).

Насамперед необхідно було своєчасно затвердити 15 державних стандартів соціальних послуг, якими визначені зміст, обсяг, норми, нормативи, умови та порядок надання соціальних послуг, показники якості їх надання [18].

Основними принципами державної регіональної політики на період до 2020 року визнані: конституційність і законність; співробітництво; паритетність; відкритість; субсидиарність; координація; єдність; історична спадкоємність; сталий розвиток (дев'ять уточнених принципів проти дев'яти принципів регіональної політики на період до 2015 року).

Натомість, не вистачає принципу «чесності і відповідальності влади» як духовної складової менталітету українського чиновництва. Крім того, змістовне розкриття сталого розвитку повинно було б здійснено не технократично, а гуманітарно, як основи невід'ємних прав людини на життя та повноцінний розвиток за економічними, соціальними та екологічними вимірами.

Метою стратегічною спрямування державної регіональної політики до 2020 року були визначені три органічні складові:

1. Розвиток та єдність, орієнтовані на людину.
2. Досягнення економічного зростання регіонів шляхом використання власного потенціалу та реалізації ефективної державної регіональної політики і, як наслідок підвищення рівня життя населення.
3. Інтеграція регіонального, економічного, інформаційного, освітнього, культурного простору до загальноукраїнського простору, в якому особа має змогу для самореалізації та підвищення якості життя незалежно від місця проживання (єдність загальноукраїнського простору).

Виконанням зазначеної мети передбачалось досягнення більш вищих рівнів стандартів і якості життя людей, зростання можливостей для створення та ефективного функціонування партнерських відносин між суспільством, державою і бізнесом.

Цілями державної регіональної політики до 2020 року були визнані: «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів», «Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток», «Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку».

Входження нашої держави до 50 кращих країн світу за Індексом людського розвитку передбачено Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року, який був затверджений розпорядженням Уряду від 03.04.2017 року № 275-р (за підписом В. Гройсмана). І це при умовах, що Україна за Індексом людського розвитку посідала 83 місце у 2013 році, погіршив цей результат проти 78 місця у 2012 році, та 88 місце у рік затвердження вказаного розпорядження, тобто у 2017 році. Тобто за 4 роки (2017–2020 роки) необхідно було подолати відстань у 38 місць (88–50).

Виникають питання щодо невиконання відповідних статей вказаних Законів України та стратегічних індикаторів регіонального та загальнонаціонального розвитку як до 2015, так і до 2020-х років.

Насамперед, що це – цинічний популізм чи стале невігластво? Чи може це правовий нігілізм, чи негативні дії об'єктивних обставин? Чи можливо наслідки порад (не умисних або умисних) недостатньо кваліфікованих грантових міжнародних консультантів і експертів? Чи можливо відсутність професійної фахової підготовки працівників і керівників загальнонаціональної та регіональних і місцевих органів влади?

Питань значно більше ніж маємо відповідей.

А відповідь одна. Це відсутність обов'язкових процедур підготовки і прийняття загальнодержавних рішень за участі вітчизняної гуманітарної, фундаментальної та прикладної економічної науки. Це результат знищення ЕНДІ Держплану України, РВПС України НАН України, ряду ВНЗ МОН України, наукові розробки, рекомендації та пропозиції яких були обов'язковими для впровадження в життєдіяльність українського народу.

Але ніхто і досі не поніс ніякої юридично визнаної відповідальності або публічного осудження за свої популістські рішення.

Соціальна стратифікація не тільки населення, але і українського чиновництва за доходами, за причетністю до влади, за рівнями непрофесіоналізму сприяла на засадах охлократії формуванню олігархічної системи управління не тільки регіональною, а й національною економікою.

Виходячи з предмету і об'єкту аналітичного дослідження статті, основними напрямками переходу до стратегічного планування та державного регулювання людського розвитку в сучасних умовах стають:

– посилення ролі держави у визначенні та регламентуванні адміністративно-фінансової підтримки мінімально припустимих соціальних стандартів і норм життєдіяльності людей шляхом організації розробки і контролю реалізації Національної і Регіональних програм людського розвитку на періоди до 2027 та до 2030 років з внесенням відповідних змін до Бюджетного Кодексу України;

– впровадження елементів і положень бюджетного федералізму та соціально адекватного менеджменту в механізм ефективного державного управління та врядування на загальнонаціональному, регіональному та місцевих масштабах господарювання;

– розробка Планового Кодексу України (поряд з Бюджетним і Податковим Кодексами) щодо регламентації форм, термінів дії і строків формування, відповідальності центральних і територіальних органів законодавчої та виконавчої влади за підготовку, прийняття і виконання планових рішень щодо підвищення ефективності ринкових соціально-економічних відносин за участі вітчизняної гуманітарної науки.

«Учиться – это духовно, потому что знание разрушает невежество, предрассудки и алчность».

Сильвия Браун, Общество «NovusSpiritus» 1, г. Кэмпбелл, штат Калифорния, США

Висновок та рекомендації. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіону, як цільова орієнтація регіональної політики до 2020 року (те ж саме мало місце у прогнозно-плановій регламентації цілеспрямованості регіонів на період до 2015 року) при одночасному наголошенні людиноцентричного підходу до соціально-економічного розвитку було методологічно помилковим.

У соціально орієнтованій економіці першою ціллю регіонального розвитку (або його першим завданням) завжди повинно бути підвищення рівня і якості життя населення як основи державності.

Індекс конкурентоспроможності регіону та Індекс регіонального людського розвитку мають різні соціальні ролі в державотворенні. Перший критерій сприяє відцентровості розвитку регіонів від єдиного стрижня загальнонаціональної економіки – її гуманітарності. Другий критерій забезпечує досягнення децентровості і розвитку регіонів до їх органічної єдності в межах територіальної цілісності держави.

Причинно-наслідкові зв'язки розглянутих критеріїв формують визначення їх субординації при використанні людиноцентричного підходу до соціального планування таким чином: рівень та динаміка складових і в цілому Індeksu конкурентоспроможності регіонів є засобами підвищення рівня та динаміки Індeksu регіонального людського розвитку.

У зв'язку з цим, найважливішим стає недопущення критеріальних промахів та управлінських прорахунків у визначенні цілеспрямованості державної регіональної політики на періоди до 2027 та 2030 років.

Револьюційним поштовхом інституалізації людиноцентричного підходу у державотворенні України стали події Другого Майдану в м. Києві та у інших містах нашої суверенної і незалежної держави (листопад 2013 – лютий 2014), які були визнані українським народом, як Револьюція Гідності.

Активність дійсних членів Академії економічних наук України проявилась і в додатковому випуску разом з співзасновником – Інститутом економіки промисловості НАН України – випуску наукового журналу «Вісник економічної науки України». Замість традиційних двох випусків журналу щороку протягом 13-ти років (з 2001 р.) у 2014 році було видано 3 журнали: планові 25 і 26 та додатковий – 27, який за

змістом був насичений розглядом найактуальніших проблем того часу.

Символічними ознаками можна вважати розміщення першими статтями «Людський капітал та його роль в системі стратегічного розвитку промислового підприємства» українських авторів д.е.н. А.Я. Берсуцького і к.е.н. О.О. Каменської та «Анализ социальной ответственности бизнеса: экономический аспект» білоруського автора к.е.н. Г.Г. Винагорова, як свідомства інтернаціональної природи знань слов'янських народів.

В цьому ж номері журналу вийшла і стаття В.Ф. Столярова і О.В. Шинкарьок «Науково-освітнєське забезпечення механізму державного управління «Життям по-новому (в умовах децентралізації влади)», як продовження статті авторів «Провідні складові механізму державного управління «Життям по-новому (в умовах децентралізації влади)», надрукованій у 26-му номері Вісника економічної науки України.

У наведених статтях знайшли розширені обґрунтування і розвиток «Наукових основ подальшого розвитку та вдосконалення концептуальних положень оновленого у 2010 році Бюджетного кодексу України» як передмова «Науково-практичного коментаря до Бюджетного кодексу України (відп. виконавець проекту і науковий редактор – В.Ф. Столяров, 2011 рік). Цей коментар був підготовлений колективом авторів з усієї України з узагальненням фахівцями Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі та Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління», яких незабаром спіткає доля ЕНДІ Держплану України та РВПС України НАН України [19].

В країні з олігархічною системою влади вітчизняна економічна наука також зазнала професійної соціальної стратифікації між державними науковими закладами, які не мали достатньої фінансової підтримки, та громадськими «науковоподібними» організаціями, які діяли за грантами.

Адміністративним поштовхом переходу до стратегічного планування регіонального соціально-економічного, в тому числі і людського розвитку, слід вважати повідомлення Мінрегіону України від 13.03.2019 року «Про початок розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2027 року». Пропозиції до проекту Стратегії необхідно було надсилати електронною поштою в термін до 01.04.2019 року (тобто на протязі 17 днів) та ще й без попереднього публічного обговорення її концептуальних ідей і положень.

Враховуючи негативний досвід співпраці з Мінрегіоном України та його кураторами з Уряду у 2017 році щодо впровадження Методики здійснення планових розрахунків ІРЛР, як основи формування Регіональних програм людського розвитку, та пілотного проекту «Державне регулювання регіонального людського розвитку на рівні адміністративної області», які були розроблені та частково апробовані у 2016-2017 роках на Хмельниччині [9, 10], нами було вирішено надати свої пропозиції публічно, в цій публікації.

На сьогодні більш зрозумілими стали несприятливими дії можновладців стосовно вітчизняних наукових розробок у порівнянні з грантовими рекомендаціями ГО «Інститут громадянського суспільства» та Асоціації міст України, а також проектів ПРООН щодо

децентралізації влади в Україні. Підтвердженням такого становища стала відсутність вітчизняних нарбок науково-методичного забезпечення державних рішень при підготовці проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», який був внесений новим Президентом України в IV кварталі 2019 року, а потім та був знятий з розгляду у Верховній Раді України.

На підставі власних наукових досліджень та аналітичних результатів статті вважаємо доцільним надати наступні рекомендації щодо формування остаточного варіанту Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року (в межах предмета і об'єкта, досягнутої мети та розв'язаних завдань).

В стратегію доречно включити [23]:

1. Аналіз результатів виконання аналогічних Стратегій і Планів заходів з їх реалізації на періоди до 2015 та до 2020-х років, насамперед щодо розвитку людського капіталу в регіонах України (в т.ч. шляхом оцінки рівнів та динаміки ІРЛР та його складових за Методикою виміру 2012 року на статистичній базі 2004-2018 років).

2. Аналіз практики укладання і реалізації Угод між Кабінетом Міністрів України і Обласними радами щодо регіонального розвитку (в т.ч. в частині впровадження системи показників узгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо пріоритетних напрямів розвитку регіонів).

3. Аналіз виконання адаптованих до регіонів національних завдань семи Цілей Розвитку Тисячоліття, які діяли в Україні з 2003 до 2015 року з визначенням заходів щодо їх досягнення у 2021-2023 роках [20].

4. Комплексний фінансово-економічний аналіз нормативно-правових і практичних дій у взаємовідносинах органів регіональної і загальнонаціональної влади у 2000-2018 роках (у 2000-2013 роках на невідконтрольних частинах областей Українського Донбасу) у виконанні наступних Законів України:

- Стаття 66 «Збалансування місцевих бюджетів» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 року №280/97-ВР;

- Стаття 17 «Повноваження в галузі соціально-економічного розвитку» Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. №586;

- Стаття 20 «Основні засади фінансового забезпечення надання державних соціальних гарантій» Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 05.10.2000 р. №2017-III.

5. Аналіз стану виконання Угоди про асоціацію України з країнами-членами Європейського Союзу в частині наукового обґрунтування нової регіональної карти нашої держави відповідно до усталених на європейській території економіко-статистичних положень NUTS-системи.

6. Аналіз стану виконання 25-ти стратегічних індикаторів Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» та Цілі 2 «Ефективне врядування» і Цілі 3 «Розвиток людського капіталу» Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року.

7. Аналіз практики створення Об'єднаних територіальних громад (ОТГ) на базі національно визначених «точок економічного зростання» та розробки ними або для них Стратегічних планів розвитку з урахуванням майбутнього впровадження загальнонаціо-

нальних і регіональних системоутворюючих доцентровості інвестиційно-інноваційних проектів на період до 2027 року.

8. Аналіз практики використання ОТГ переданих з державної власності земельних ресурсів для оренди, продажу, безоплатного виділення та застави для отримання кредитів під розвиток.

9. Обґрунтування повноважень (прав і відповідальності) структури і функцій Обл-райдержадміністрації в умовах дії ОТГ при визнанні ІРЛР в якості критерія ефективності їх діяльності на протигагу використання для цього Індексу конкурентоспроможності регіону.

10. Аналіз стану виконання заходів щодо відновлення життєдіяльності населення як підконтрольної, так і не підконтрольної органам загальнонаціональної влади частин Луганської та Донецької областей.

11. Аналіз стану виконання Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України.

12. Проведення прогнозних розрахунків ІРЛР по усіх регіонах (адміністративних областях) України на період до 2027 року у складі 33-ох показників Методики вимірювання людського розвитку 2012 року з визначенням пріоритетних стратегічних індикаторів та їх динаміки.

13. Адаптація до регіонів національних завдань Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) на період до 2027 року з встановленням їх прогнозної узгодженості з показниками ІРЛР.

Серед 17-ти ЦСР до 2030 року, які були прийняті на саміті ООН у вересні 2015 року «Зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року» й адаптовані до України, доцільно виокремити вісім цілей, які безпосередньо пов'язані з моніторингом ІРЛР [21]:

Ціль 1. Подолання бідності (3 завдання/5 індикаторів).

Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільськогосподарства (4/9).

Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя (9/16).

Ціль 4. Якісна освіта (7/11).

Ціль 5. Гендерна рівність (6/12).

Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови (5/13).

Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання (6/16).

Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад (6/18).

Наявна збереженість цільової орієнтації людського розвитку в Україні при переході від реалізації ЦРТ на період до 2015 року до досягнення ЦСР на період до 2027 та 2030 рр. На першому місці знову ціль – «Подолання бідності» (три завдання, п'ять індикаторів) (див. таблицю) [22].

Моніторинг ІРЛР необхідно здійснювати в узгодженості з моніторингом 17 ЦТР, які включають 87 завдань та 149 індикаторів.

Ознаками дезагрегування та адаптації національних завдань ЦСР стали також ознаки «за типом місцевості проживання — міська або сільська», яка міститься в 21-му завданні і 24-х індикаторах, а також ознака «за регіонами», яка міститься в 11-ти завданнях і 17-ти індикаторах.

Тобто, інституалізації підлягає така система моніторингу складових та рейтингових оцінок в

цілому та за складовими ІРЛР регіонів, яка забезпечить реалізацію національних завдань ЦСР на періоди до 2027 та до 2030 років

Впровадження стратегічного планування та державного регулювання регіонального людського роз-

витку України з використанням осмислених елементів бюджетного федералізму на основі пропорцій «Золотого Перетину» стане першим результатом удосконалення діючої в нашій суверенній і унітарній державі моделі ринкової економіки.

Таблиця

Ціль 1 Подолання бідності

Завдання	Індикатор	Дезагрегування	Цілевизначення	Індикатори ІРЛР	Джерело
1.1. Скоротити в 4 рази рівень бідності, зокрема шляхом ліквідації її крайніх форм	1.1.1. Частка населення, чий середньодушові еквівалентні сукупні витрати є нижче від фактичного* (розрахункового) прожиткового мінімуму, %	• За віком (до 18 років, 18–34 роки, 35–59 років, понад 60 років) • За статтю • За наявністю дітей у домогосподарстві	2015 — 58,3 2020 — 30,0 2025 — 20,0 2030 — 15,0	Блок 4. Добробут 4.1. Рівень бідності за відносним критерієм (питома вага населення, еквівалентні сукупні витрати якого не перевищують 75% медіанного рівня), %. 4.2. Питома вага домогосподарств, які робили заощадження, або купували нерухомість, %. 4.3. Кількість мінімальних продуктових кошиків, які можна придбати за середньодушовий дохід. 4.4. Валовий регіональний продукт (на одну особу). 4.5. Питома вага домогосподарств, які мають всі товари тривалого користування базового набору (телевізор, холодильник, пральна машина), %	ІДСД НАНУ, Держстат
	1.1.2. Частка осіб, добове споживання яких є нижче 5,05 дол. США за ПКС, %		2015 — 2,2 2020 — 0,5 2025 — 0,0 2030 — 0,0		ІДСД НАНУ, Держстат
1.2. Збільшити охоплення бідного населення адресними програмами соціальної підтримки	1.2.1. Частка бідних**, які охоплені державною соціальною підтримкою, у загальній чисельності бідного населення, %	• За віком (до 18 років, 18–34 роки, 35–59 років, понад 60 років) • За статтю • За наявністю дітей у домогосподарстві	2014 — 56,3 2020 — 65,0 2025 — 75,0 2030 — 85,0		ІДСД НАНУ, Держстат
1.3. Підвищити життєстійкість соціально вразливих верств	1.3.1. Співвідношення рівнів бідності*** домогосподарств з дітьми та домогосподарств без дітей, рази	• За типом місцевості проживання (м/с) • За статтю голови домогосподарства	2015 — 1,77 2020 — 1,60 2025 — 1,40 2030 — 1,27		ІДСД НАНУ, Держстат
	1.3.2. Частка витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств, %	• За типом місцевості проживання (міська / сільська)	2015 — 54,6 2020 — 50,0 2025 — 40,0 2030 — 30,0		Держстат

Список використаних джерел

1. Соціологічна енциклопедія / укладач В. Г. Горояненко. Київ: Академвидав, 2008. 456 с. (Серія "Енциклопедія ерудита").

2. Речь Эммануэля Макрона 27 августа 2019 года. URL: <https://jim-garrison.livejournal.com/1292633.html/>

3. Столяров В.Ф., Шинкарюк О.В. Соціально адекватний менеджмент регіонального людського розвитку в Українському Донбасі та на Поділлі (виклики, наміри та реалії виміру 2003-2013; 2017-2027): частина 1 Метрологія людського розвитку та проблеми менеджменту в регіоні. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 2 (56). С. 229-256.

4. Столяров В.Ф., Шинкарюк О.В. Соціально адекватний менеджмент регіонального людського розвитку в Українському Донбасі та на Поділлі (виклики, наміри та реалії виміру 2003-2013; 2017-2027): частина 2 Парадигма людяності, гармонії та місії регіону. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 241-281.

5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року

№ 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/>.

6. Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2013. 73 с.

7. Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2014. 73 с.

8. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 року № 275-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>.

9. Корнійчук О.О., Столяров В.Ф., Шинкарюк О.В. Формування механізму державного регулювання стійкого людського розвитку Хмельницької області (від ідеї до експерименту: Ч. 1 – стан і проблеми державного регулювання). *Економіка та держава*. 2017. № 3 (березень). С. 4-15.

10. Корнійчук О.О., Столяров В.Ф., Шинкарюк О.В. Формування механізму державного регулювання стійкого людського розвитку Хмельницької області

(від ідеї до експерименту: Ч. 2 – перспективи державного регулювання по-новому). *Економіка та держава*. 2017. № 4 (квітень). С. 4-15.

11. Економічний словник-довідник: за ред. док.економ.наук, проф. С.В. Мочерного. Київ: Фемна, 1995. 368 с. (NotaBene).

12. Романюк С.А. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика: монографія. Київ: НАДУ, 2013. 408 с.

13. Столярова В.В., Овчаренко Т.В., Калашнікова Л.М. Становлення бюджетного федералізму в Україні та особливості сучасного Донбасу. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 89-102.

14. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

15. Стахов А., Слученкова А., Шербаков И. Код да Винчи и ряды Фибоначчи. СПб: Питер, 2007. 320 с.

16. Основні напрями бюджетної політики на 2018-2020 роки. Міністерство фінансів України. Київ, 2017, 33 с.

17. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>.

18. Про затвердження плану заходів на 2013-2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 березня 2013 року № 208-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2013-%D1%80>.

19. Нуково-практичний коментар до Бюджетного Кодексу України // кол.авторів.; за загальною редакцією Ф.О. Ярошенка; наук. ред. В.Ф.Столярова. 2-е вид., доп. та перероб. Київ: Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, 2011. 560 с.

20. Цілі розвитку тисячоліття «Україна – 2010». Національна доповідь. Київ: Міністерство економіки України, 2010. 108 с.

21. Цілі сталого розвитку «Україна – 2030». Національна доповідь. Київ: Міністерство економіки України, 2017. 174 с.

22. Шинкарьок О.В., Сігайов А.О., Столярова В.В. Інституалізація провідних елементів механізму державного регулювання регіонального людського розвитку (III, моніторинг людського розвитку: основна частина). *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2018. № 1. С. 74–88.

23. Столяров В.Ф., Шинкарьок О.В., Столярова В.В. Організаційно-методичне забезпечення узгодженого стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави в трансформаційних умовах. *Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку України*: кол. монографія / за ред. Столярова В.Ф., Фролової Г.І. Київ: Талком. 471 с.

References

1. Horodianenko V. H. (comp.) (2008). *Sotsiologichna entsyklopediia (Serii "Entsyklopediia erudyta") [Sociological Encyclopedia (Erudite Encyclopedia Series)]*. Kyiv, Academic Press [in Ukrainian].

2. Rech' Emmanuelya Makrona 27 avgusta 2019 goda [Emmanuel Macron Speech August 27, 2019]. Retrieved from <https://jim-garrison.livejournal.com/1292633.html/> [in Russian].

3. Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2019). Sotsialno adekvatnyi menedzhment rehionalnoho liudskoho rozvytku v Ukrainkomu Donbasi ta na Podilli (vyklyky, namiry ta realii vymiru 2003-2013; 2017-2027). Chastyna 1: Metrolohiia liudskoho rozvytku ta problemy menedzhmentu v rehioni [Socially adequate management of regional human development in the Ukrainian Donbass and Podillia (challenges, intentions and realities of the 2003-2013 dimension; 2017-2027). Part 1: Metrology of Human Development and Management Problems in the Region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2 (56), pp. 229-256 [in Ukrainian]. doi: 10.12958/1817-3772-2019-2(56)-229-256

4. Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2019). Sotsialno adekvatnyi menedzhment rehionalnoho liudskoho rozvytku v Ukrainkomu Donbasi ta na Podilli (vyklyky, namiry ta realii vymiru 2003-2013; 2017-2027). Chastyna 2: Paradyma liudianosti, harmonii ta misii rehionu [Socially adequate management of regional human development in the Ukrainian Donbass and Podillia (challenges, intentions and realities of the 2003-2013 dimension; 2017-2027). Part 2: Paradigm of humanity, harmony and mission of the region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (57), pp. 241-281 [in Ukrainian]. doi: 10.12958/1817-3772-2019-3(57)-241-281

5. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2020 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 serpnia 2014 roku № 385 [On Approving the State Regional Development Strategy for the Period to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 6, 2014 No. 385]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF/> [in Ukrainian].

6. Rehionalnyi liudskyi rozvytok. Statystychnyi biuleten [Regional human development. Statistical bulletin]. (2013). Kyiv, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

7. Rehionalnyi liudskyi rozvytok. Statystychnyi biuleten [Regional human development. Statistical bulletin]. (2014). Kyiv, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia serednostrokovoho planu priorytetnykh dii Uriadu do 2020 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 kvitnia 2017 roku № 275-r [On approval of the medium-term plan of priority actions of the Government until 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 3, 2017 No. 275-p]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> [in Ukrainian].

9. Korniiichuk O.O., Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2017). Formuvannia mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання stiikoho liudskoho rozvytku Khmelnytskoi oblasti (vid idei do eksperymentu: Ch. 1 – stan i problemy derzhavnoho rehuliuвання) [Formation of the mechanism of state regulation of sustainable human development of Khmelnytsky region (from idea to experiment: Part 1 - state and problems of state regulation)]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 3, pp. 4-15 [in Ukrainian].

10. Korniiichuk O.O., Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V. (2017). Formuvannia mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання stiikoho liudskoho rozvytku Khmelnytskoi oblasti (vid idei do eksperymentu: Ch. 2 – perspektyvy

- derzhavnoho rehulivannia po-novomu) [Formation of the mechanism of state regulation of sustainable human development of Khmelnytsky region (from idea to experiment: Part 2 - prospects of state regulation in a new way)]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 4, pp. 4-15 [in Ukrainian].
11. Mochernyi S.V. (Eds.). (1995). *Ekonomichnyi slovnyk-dovidnyk* [Economic Dictionary Directory]. Kyiv, Femna [in Ukrainian].
12. Romaniuk S.A. (2013). *Rozvytok rehioniv u vidkrytii ekonomitsi: teoriia, polityka, praktyka* [Development of regions in an open economy]. Kyiv, NADU [in Ukrainian].
13. Stoliarova V.V., Ovcharenko T.V., Kalashnikova L.M. (2019). Stanovlennia biudzhethnoho federalizmu v Ukraini ta osoblyvosti suchasnoho Donbasu [Formation of budget federalism in Ukraine and features of modern Donbas]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (57), pp. 89-102 [in Ukrainian]. doi: 10.12958/1817-3772-2019-3(57)-89-102
14. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 sichnia 2015 roku № 5/2015 [On the Sustainable Development Strategy "Ukraine 2020": Presidential Decree No. 5/2015 of 12 January 2015]. Retrieved from <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].
15. Stakhov A., Sluchenkova A., Shcherbakov I. (2007). *Kod da Vinchi i ryady Fibonachchi* [Da Vinci Code and Fibonacci Series]. St. Petersburg, Piter [in Russian].
16. Osnovni napriamy biudzhethnoi polityky na 2018-2020 roky [The main directions of the budgetary policy for 2018-2020]. Kyiv, Ministry of Finance of Ukraine [in Ukrainian].
17. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na period do 2015 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 lypnia 2006 roku № 1001 [On approval of the State strategy for regional development for the period up to 2015: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 21, 2006 No. 1001]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF> [in Ukrainian].
18. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2013-2016 roky shchodo realizatsii Stratehii reformuvannia systemy nadannia sotsialnykh posluh: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 bereznia 2013 roku № 208-r [On Approval of the Action Plan for 2013-2016 for the Implementation of the Strategy for Reforming the System of Social Services: Order No. 208-r of the Cabinet of Ministers of March 13, 2013]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2013-%D1%80> / [in Ukrainian].
19. Naukovo-praktychnyi komentar do Biudzhethnoho Kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary to the Budget Code of Ukraine]. (2011). (2nd ed., rev.). Kyiv, State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management", Ukrainian State University of Finance and International Trade [in Ukrainian].
20. Tsili rozvytku tysiacholittia «Ukraina – 2010». Natsionalna dopovid [Millennium Development Goals Ukraine 2010. National report]. (2010). Kyiv, Ministry of Economy of Ukraine [in Ukrainian].
21. Tsili rozvytku tysiacholittia «Ukraina – 2030». Natsionalna dopovid [Millennium Development Goals Ukraine 2010. National report]. (2017). Kyiv, Ministry of Economy of Ukraine [in Ukrainian].
22. Shynkariuk, O.V., Sihaliov, A.O., Stoliarova, V.V. (2018). Instytualizatsiia providnykh elementiv mekhanizmu derzhavnoho rehulivannia rehionalnoho liudskoho rozvytku (III, monitorynh liudskoho rozvytku: osnovna chastyna) [Institutionalization of key elements of the state regulation of state regulation of human development (Part III, monitoring of human development: the bulk)]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menezhmentu i biznesu*, 1 (41), 74–88 [in Ukrainian].
23. Stoliarov V.F., Shynkariuk O.V., Stoliarova V.V. Orhanizatsiino-metodychne zabezpechennia uzgodzhenoho stratehichnoho upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom rehioniv ta derzhavy v transformatsiinykh umovakh [Organizational and methodological support of coordinated strategic management of socio-economic development of regions and the state in transformational conditions.]. *Stratehichni priorytety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy / Strategic priorities of socio-economic development of Ukraine*. Kyiv, Talkom [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.12.2019

Прийнято до друку 19.12.2019

Формат цитування:

Столяров В. Ф. Науково-методичне забезпечення стратегічного планування та державного регулювання регіонального людського розвитку в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 2 (37). С. 223-237. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).223-237](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).223-237)

Stolyarov V. F. (2019). Scientific and methodological support of strategic planning and state regulation of regional human development in Ukraine. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (37), pp. 223-237. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2\(37\).223-237](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2019.2(37).223-237)